

Warunek efektywności

Życie szkoły 2004/1

„Nauczyciel który usiłuje nauczać,
jednocześnie nie wzbudzając
w uczniu pragnienia wiedzy,
kuje zimne żelazo”.

H. Mann

Każde podejmowane działanie powinno mieć określony cel. W szczególności działania edukacyjne wymagają właściwego zaplanowania tj. powinny być skierowane na konkretny cel. One bowiem mają spowodować pożądane zmiany w osobowości ucznia.

Czym jest cel (jak jest ważny) określa K. Kuligowska: „Cel, co wynika z istoty tego pojęcia, nadaje kierunek działaniu i określa rezultat, do jakiego działania ma doprowadzić. Świadomość celu w połączeniu z przekonaniem o możliwości jego osiągnięcia sprzyja rezultatowi pracy”.

Ogólnikowe i niejasno sformułowane cele zajęć są bardzo mało użyteczne. Nie są ani wykonalne ani mierzalne. Nie pobudzają też właściwej motywacji i chęci uczenia się uczniów.

Efektywność zajęć jest związana z uświadamianiem konkretnych celów zaplanowanych do osiągnięcia a od tego zależy przebieg i organizacja działań dydaktycznych.

Konkretne (szczegółowe) cele motywują uczniów do nauki i sprzyjają wywołaniu zainteresowania nowymi treściami. Wpływają na organizację pracy nauczyciela i uczniów. Określają końcowy efekt, tj. to co uczniowie powinni znać, rozumieć, pamiętać i potrafić zastosować.

Im dokładniej są sformułowane cele, tym większe jest prawdopodobieństwo ich efektywności. Winny one być tak określone, aby każdy uczeń, a nie klasa jako całość, mógł rozwijać swoje umiejętności i nabywać nowe.

Ten postulat rodzi konieczność trafnego doboru ćwiczeń sprzyjających realizacji celów i jednocześnie umożliwiających ocenę, czy i w jakim stopniu dany cel został osiągnięty przez poszczególne dzieci.

W roku szkolnym 2000/2001 przeprowadziłam badania, których celem było sprawdzenie w jakim stopniu można zmobilizować ucznia do uczenia się jeśli cele zajęć znane są uczniom w początkowej ich fazie; o ile łatwiej przyswajają, zapamiętują treści oraz aktywizują się, jeśli są świadomi tego co robią - znają cel i sens swojej pracy.

Aby zbadać rezultaty uczenia się (sprawdzić, na ile cele zostały osiągnięte) skonstruowałam testy, którymi badałam uczniów przed rozpoczęciem zajęć (pretest - test wstępny) oraz bezpośrednio po ich zakończeniu (posttest - test końcowy). Założyłam, że pretest = posttest, czyli są identyczne, mają taką samą trudność merytoryczną. Inaczej rzecz ujmując posttest był powtórzeniem pretestu. Miarą oceny postępów uczniów było porównanie ilości błędów z pretestu z ilością błędów posttestu.

Zaplanowałam siedem jednostek tematycznych w klasie drugiej szkoły podstawowej poświęconych ortografii. Tematem każdej jednostki była inna trudność ortograficzna opracowana w oparciu o różne zestawy ćwiczeń wspomagających osiągnięcie założonego celu.

Planując zajęcia dużo uwagi poświęcałam przygotowaniu odpowiedniego, czytelnego w odbiorze, sposobu motywowania uczniów. Próbowałam rozbudzić świadome podejście uczniów do procesu uczenia się. Starłam się racjonalnie planować i realizować proces dydaktyczny. Wszystkie moje działania były celowe. Czynności moje i uczniów, metody i środki dydaktyczne były podporządkowane zaplanowanemu celom.

Badaniami objęłam dwie równoliczne klasy drugiej Szkoły Podstawowej nr 28 w Białymstoku. Jeden zespół stanowił grupę badawczą, w której praca była zorientowana na konkretny cel zajęć, zaś drugi był grupą kontrolną, w której przeprowadzono te same zajęcia wraz z pretestem i posttestem z zamierzonym pominięciem celu oraz właściwej motywacji.

Tematyka zajęć oraz wyniki pretestów i posttestów:

1. Opracowanie pisowni wyrazów z **rz** po spółgłoskach **g, k, j**, w wyrazach: krzyk, Krzysiek, pokrzywy, ujrzał, Grzesiek.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	18	3	3	1	25
POSTTEST	20	4	1	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	17	3	4	1	25
POSTTEST	18	4	3	-	25

2. Opracowanie pisowni wyrazów tematycznie związanych z podróżą; autokar, pasażer, podróż.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	9	8	5	3	25
POSTTEST	16	8	1	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	10	8	6	1	25
POSTTEST	12	8	4	1	25

3. Opracowanie pisowni wybranych wyrazów z **ch**: chłopiec, choinka, chusteczka.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	9	10	5	1	25
POSTTEST	24	1	-	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	11	6	5	3	25
POSTTEST	15	6	2	2	25

4. Opracowanie pisowni nazw zawodów z zakończeniem **-arz**: lekarz, piekarz, stolarz, weterynarz, malarz.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	8	8	6	2	1	25
POSTTEST	20	3	2	-	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	7	8	6	2	2	25
POSTTEST	11	5	5	2	2	25

5. Opracowanie pisowni wyrazów tematycznie związanych z przedwiośniem; plucha, suszyć, kałuże.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	17	7	1	-	25
POSTTEST	24	1	-	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	18	3	2	2	25
POSTTEST	20	5	-	-	25

6. Opracowanie pisowni wybranych wyrazów z **h**: herbatka, haft, harmonia, humor.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	16	4	3	-	2	25
POSTTEST	22	3	-	-	-	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	16	4	3	-	2	25
POSTTEST	22	3	-	-	-	25

7. Opracowanie zasady pisowni wybranych wyrazów z **ó** wymiennym na **e**; przyjaciółka, ściółka, szósty, siódmy, piórko.

GRUPA BADANA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	8	6	6	3	2	25
POSTTEST	23	-	-	1	1	25

GRUPA KONTROLNA

BŁĘDY	0	1	2	3	4	RAZEM UCZNIÓW
PRETEST	10	6	5	2	2	25
POSTTEST	13	8	3	-	1	25

Wyniki badań wskazują, że w przypadku grupy badanej i kontrolnej istnieją korzystne różnice między pretestem a posttestem. Z porównania wyników posttestu obu grup widać, że efekty pracy z grupą badaną były lepsze choć nie zawsze osiągały oczekiwany przeze mnie poziom. Przyczynę tego upatruję w tym, iż na niektórych zajęciach zajmowałam się opracowywaniem zasady ortograficznej a nie kilku konkretnych wyrazów odnoszących się do danej zasady. Ten sam problem odnosi się do zajęć poświęconych opracowaniu pisowni kilku wyrazów, ale z różną trudnością ortograficzną.

System pracy uwzględniający wyznaczanie i uświadamianie uczniom konkretnych celów spotkał się z akceptacją uczniów i rodziców. Dzieci wiedziały czego i po co się uczą, miały poczucie sukcesu, co ich aktywowało i motywowało do dalszej pracy. Rodzice także wyrazili pozytywną opinię, twierdząc, że w postawie ich dzieci zauważalna jest zwiększona motywacja do nauki.

Z punktu widzenia nauczyciela ten system pracy jest bardzo uciążliwy, ale warto jednak pamiętać, że oprócz już wymienionych korzyści, stwarza sytuacje dostarczające możliwości osiągnięcia sukcesów (nawet małych) przez uczniów słabych.

Wnioski:

- Aby osiągnąć lepsze efekty należy dokładnie i bardzo konkretnie precyzować cele zajęć.
- Wyznaczanie celów zajęć skupia uwagę nauczyciela na tym, czego będzie uczył, ucznia, czego będzie się uczył.
- Bogaty wachlarz środków dydaktycznych uwzględniający nietypowe sytuacje sprzyja osiągnięciu wyznaczonego celu.
- Sprawdzanie małych partii materiału podnosi efektywność uczenia się.
- Miarodajne efekty pracy wynikające z odpowiedniej motywacji i bieżącego sprawdzania zachęcają ucznia i nauczyciela do dalszej pracy. Uświadamiają im potrzebę aktywnej pracy na zajęciach.
- Rezygnacja z wartościowania wyników pretestu i posttestu dała szansę na podejmowanie przez uczniów wyzwania bez strachu przed niepowodzeniem.
- Odpowiednia motywacja uczniów zwiększała się, gdy zadania bezpośrednio lub pośrednio związane były z osobistymi potrzebami, zainteresowaniami i celami oraz miały właściwy poziom trudności.

Literatura:

Arends R. J. **Uczymy się nauczać**, WSiP 1995

Dudley G. A. **Jak podwoić skuteczność uczenia się**, Medium 1994

Gagne R. Briggs L. Walter W **Zasady projektowania dydaktycznego**, WSiP 1992

Hamer H. **Klucz do efektywności nauczania**, VEDA 1994

Józwicki T. **Konkretyzowanie i uszczegóławianie celów – istotny warunek efektywności lekcji**,
Nauczanie początkowe 1994/95 nr 6.

Kuligowska K. **Doskonalenie lekcji**, WSiP 1984

Taraszkievicz M. **Jak uczyć lepiej czyli refleksyjny praktyk w działaniu**, Wydawnictwa CODN 1996

mgr Małgorzata Lech
doradca metodyczny
kształcenia zintegrowanego